

Når man er vokset op i en blandet landhandel i Bøsthøj

Fhv. direktør i

NaturBornholm Sven-

Erik Jensen er en god og munter fortæller. I denne artikel skuer han tilbage til sin barndom i Bøsthøj

Billedet er taget af kongelig hof-fotograf Ella Haahr, der var søster til mejeribestyrer på Bøsthøj, Holger Egeris Haahr. Hun kom en gang om året for at besøge broder og svigerinde, og fotograferede så også nabola-gets børn ved samme lejlighed. Billedet er formentlig fra som-meren 1946.

Af Sven-Erik Jensen

Jeg har altid været glad for at være vokset op i en købmands-familie, fordi det i en tidlig alder gav et godt indblik i, hvor for-skellige livsvilkårene og leve-måderne kan være i et lille nær-samfund.

Jeg er født under sidste ver-denskrig, den 5. juni 1941, som søn af købmand Knud Jensen og hustru Gunhild Jensen, som havde erhvervet Bøsthøj Købmandshandel i 1938.

En blyant i munden værn mod sprængte trommehinder

Mine første minder knytter sig da også til krigen, og det jeg husker er uniformerne. Jeg tror de gjorde min bror og mig bange, og at det derfor har bidt sig fast. En helt speciel situation under russernes bombardement i 1945 glemmes heller aldrig: Befolkningen var jo adviseret om bombningen, og et godt råd fra myndighederne var, at tage en blyant på tværs i munden, således at trommehinderne ikke skulle sprænges ved en fuldtref-fer. Min far fulgte dette råd, så familien og de ansatte fik alle en gul vikingblyant stukket i mun-den. For at beskytte børnene lidt ekstra, blev min bror og jeg pla-ceret under spisebordet.

Vi kunne høre flyvemaskiner-ne der bombede Rønne og Nexø, men i den sammenhæng ligger Bøsthøj godt beskyttet midt imellem byerne, så effekten af blyantbeskyttelsen blev aldrig afprøvet.

Knudepunkt for Bøsthøj og omegn

Bøsthøj Købmandshandel blev i sin tid etableret strategisk ved Bøsthøj Mejeri. Det var mejeriet, der var knudepunktet i denne del af Aaker Sogn, lige fra etablerin-gen i 1887.

Senere kom der, udover køb-mandshandelen også en smede-mester og en malermester til, og selvom de to sidstnævnte ikke havde ansatte, så beskæftigede købmand og mejeri så mange, at det lille samfund inklusive børn

Sven-Erik Jensen, fotograferet ved den "afskyelige" vandmand i stenbruddet nedenfor NaturBornholm i Aakirkeby

en overgang bestod af mere end 25 personer.

Dagligdagen hos købmanden startede kl. 06.00, hvor der skul-le gøres klar til modtagelse af de første mælkekuske. Mælkeku-skene havde nemlig varekurv og kontrabog med fra gårde og ejen-domme på ruten. Det var nu opgaven at få klargjort varerne, skrevet dem ind i kontrabogen og få dem om bord på den rigti-ge rute. Købmanden kendte alle ruternes heste, og skulle blot se hovederne på hestene, før beske-den lød om hvilke kurve der skulle hvor. Købmanden og hans to kommissar stod for vareekspe-ditionerne, medens det var lær-lingens opgave at bringe varerne om bord. Det var en opgave vi børn ret hurtigt kunne være med til.

Der var kun få kunder i butik-ken inden kl. 07.00, og mest arbejdsfolk som ikke havde bopæl på gårdene. Der skulle suppleres med drikkevarer og røgtobak, men mest nok med snus fra Østerbye i Rønne, som leverede i store og små bokse.

Fortsættes næste side

Nytårs- og regneaften

Efter kl. 07.00 kunne man tillade sig at bruge telefonen, og nu kom der mange bestillinger som skulle klargøres og føres ind i kontrabogen. Alle med fast ejendom og ordnede økonomiske forhold havde kontrabog. Det var vigtigt at få sine køb registreret, for en gang om året blev alle bøger gået igennem, og man fik to procent rabat på udvalgte varer. Denne opgørelse fandt altid sted nytårsaften, og da der var 125 kontrabøger fra den tid jeg kan huske, så kom vi altid sent i seng denne aften. Jeg lærte i en ung alder at bruge den gamle regnemaskine fra Addo X, og for mig står nytårsaften altid i de lange tællestrimlers tegn.

Blandet landhandel

Henover formiddagen blev bestilte varer afhentet og almindelige kunder blev ekspederet. Og der var ofte meget arbejde med ekspeditionerne. Flere havde efter krigen fået bil, og en påfyldning af benzin skete ved at trække fem liter op ad gangen i nogle flotte glas cylindre. Det var tungt arbejde, og ikke noget vi som mindre børn kunne klare. Og slet ikke den farvede benzin, som blev ekspederet på samme måde, men ofte drejede det sig her om 200 liter.

Udover alle almindelige kolonialvarer, var der også en mindre grovhandel med cement, der altid kom hjem i 43 kg. sække, hønseskaller, karbolinium, kul, koks, cinders, cementrødt, okkergult o.s.v.

Men ellers var det kolonialvarerne der fyldte, og her blev eftermiddagene brugt til afvejning og pakning, når der var tid. Der blev afvejet sukker, salt, soda, mange slags gryn, mange slags mel. Der blev udskåret ost og tappet sulfosæbe og sprit, og en gang om året nemlig til jul, kom der så andre varer til som appelsiner, citroner, bananer, figner, dadler og ikke mindst jule-

Far og mor i butikken med en kunde.

konfekt. Her kunne vi børn være med fra en ung alder med det meste. Visse ting var dog for svære. F. eks. skulle der stor øvelse til at afveje kartoffelmel!

På hverdage lukkede forretningen kl. 17.30, og herefter skulle der vaskes gulv, fyldes op og gøres kasse op. Lærlingen fik lov at gå allerede kl. 18.00, for at spise i en fart. Han skulle nemlig på aftenskole i Aakirkeby fra 19.00 til 21.30 fra mandag til torsdag.

Festlige fredage

Fredag var der ikke tid til skole, da forretningen først lukkede kl. 20.00. Fredag aften var i hele sommerhalvåret ret festlig. Alle omegnens unge mennesker samledes ved købmanden i landevejsgrøften på Søndre Landevej, og mange kontakter blev knyttet. Og der var mange mennesker på landet! På alle gårde og ejendomme var der unge piger og karle og på mejeriet var der mange mejerister, som kom fra nær og fjern.

Om lørdagen lukkede butikken allerede kl. 14.00, men det var så også denne dag, der blev gjort ekstra rent overalt. De fleste lørdage kunne der dog holdes fyraften inden kl. 17.00.

Bag kulisserne var der tilsvarende travlhed. Min mor havde ca. 10 personer på kost i hele min barndom, men selvfølgelig ikke uden medhjælp. Der var to unge piger, der hjalp til, og en gang ugentligt en ekstra rengøringshjælp samt også en gang om ugen vaskekone til gruekedlen i kælderens. Hertil kom kogekone til større arrangementer. Og dem var der mange af. Omgangs-

kredsen var meget stor, og i efterkrigsårene blev der holdt mange fester.

Svømme- og kajakundervisning

Vi børn havde meget frie forhold og for mit vedkommende mange spændende dage i butikken. Og der var mange kammerater i omegnen, da der var børn og unge mennesker overalt. Skolen optog ikke så meget tid, idet vi kun gik i skole hver anden dag. Jeg gik på Grødby Skole hos frøken Frederiksen og lærer Holm, mandag, onsdag og fredag. Vi var fire drenge i klassen, og i sommerhalvåret gik fredagen med at passe lærer Holms have, og ellers var der jo lang sommerferie.

Sommeren i købmandsbutikken var speciel, idet alle landligerne fra København kom til Boderne i hele sommerferien. Blandt pionerne i Boderne var skoleinspektør Rasmussen, som hele sommeren havde gratis svømmeundervisning for ungdommen i Aaker og Aakirkeby.

Han medbragte korkbælter fra Stevnsgade Skole i København, og mange lærte at svømme ordentligt under hans ledelse. En anden pioner var lærer Kaj Andersen, der underviste i kajakroning. Også det var gratis og gav mange en oplevelse på havet som senere er fulgt op med båd-køb og lystfiskeri.

Lærer Henriksen var også en af de første faste Boderne-turister, men han tilbragte det meste af sommeren i købmandens have, hvor han producerede fine grøntsager, medens familien bol-trede sig på stranden.

Til venstre: Butikken 1953: Det er min far og mor til venstre på billedet, sammen med en af de nævnte Boderne-turister, som var faste kunder i butikken år efter år. Den her afbildede turist med 3 børn var ikke lærer, men læge. Jeg husker desværre ikke familiens navn. **Til højre:** I "den frie købmands" store kaffelotteri faldt hovedgevinsten på Bornholm hos købmanden på Bøstvej. Det må have været sidst i 50'erne. Det var smeden, naboen til købmanden, der vandt, og da familien ikke havde bil i forvejen, var glæden naturligvis stor. Min far var bestyrelsesmedlem i Rønne Købmandsforening, og kolleger herfra deltog i præmieoverrækkelsen. Yderst til venstre er det købmand Knud Nielsen fra Kirkepladsen i Rønne. Herefter købmand Ernst Bech fru Rønne Nord, min far købmand Knud Andreas Jensen, vinderen smedemester Ejnar Lund og hans hustru Hildegard Lund. Det er formanden for de bornholmske købmænd på det tidspunkt købmand Beck fru Allinge der overrækker gavekurven. Bilen var i øvrigt en Morris Mascot. Bagerst i billedet, på trappen til forretningen, er det min mor Gunhild Eline Jensen.

Boderne betød naturligvis meget for os børn. Udover strandlivet og fodboldkampene på sletten ved bådehuset og hestestaldene (nu parkeringsplads) blev der knyttet mange venskaber med turisternes børn. Venskaber, der her efter 60 år stadigvæk er i live.

Læsåen - tumbleplads

For børnene i området var Læsåen ganske vigtig. Vi tilbragte stort set al vores fritid uden dørs, og her var åen og de tilknyttede skove vores naturlige tumbleplads. På Brogård fik vi bygget en meget flot hytte, og senere blev der også opført en på Ågård, og utallige timer er brugt på en slags spejderliv disse steder med at studere naturen og spise hjemmelavet mad af ringe kvalitet. Jeg tror at min livslange naturinteresse blev grundlagt i barndomsårene med Læsåen som basis.

Også interessen for jagt stammer fra barndomsoplevelser. På Eskildsgård, hvor vi kom meget for at lege med den yngste søn,

havde gårdejereren en gammel cirkushest, som tålmodigt trak os rundt i skoven forspændt en jumbe. På den årlige jagt blev jumpen til vildtvogn med os børn som kuske. Jeg husker en hjemtransport af 36 harer fra skoven, hvor der ikke var meget plads til chaufførerne.

Årlig tur til Rønne

Efter krigen var der som sagt flere og flere, der fik bil, men det var dog stadigvæk forbeholdt de få ude på landet. At købmanden havde bil var nærmest en selvfølge, da der blev bragt mange varer ud i det forholdsvis store område, som var opland for købmandsforretningen.

Jeg husker at bilen var en Opel-Super-Six, og at den ofte punkterede. En gang om måneden kørte købmanden til Rønne for at betale regninger. Det vidste kunderne godt, og dem der ikke havde bil kunne skrive sig på en liste og så komme med på turen når der var plads.

For mange blev det kun til en enkelt tur til Rønne om året, men

jeg kan huske deres forventninger og stadstøjet, når denne dag oprandt.

TV overtog aftenen

Jeg vil slutte min lille anekdotesamling med konfirmationsåret i 1955 hos pastor Thorsager.

Ikke så meget på grund af konfirmationen, men mere fordi vi det år fik fjernsyn. Det ændrede døgnrytmen for både børn og voksne. I stedet for som hidtil at mødes med mange forskellige mennesker hen over ugen næsten hver aften, så blev tiden knap for de fleste, idet der udover prøvebilledet hver dag var et eller andet at se på skærmen.

Telefoncentralen lukkede som hidtil hver aften kl. 21.00, men den kunne sådan set godt have lukket allerede kl. 20.00, for der var heller tid til at ringe mere.

Som jeg indledte med at sige, så har jeg været glad for opvæksten i en købmandsfamilie. Jeg tror at hele grundlaget for det jeg har beskæftiget mig med efter det fjortende år kan føres tilbage til denne periode.